DUMITRU POP
(1927–2006)

A încetat din viaţă (la 11 decembrie, 2006), spre marele şi sincerul regret al tuturor celor ce l-au cunoscut şi stimat, profesorul universitar dr. Dumitru Pop de la Facultatea de Litere a Universităţii din Cluj-Napoca.

Nefericitul eveniment s-a întâmplat cu doar câteva luni înainte de a fi împlinit optzeci de ani, o vârstă de o frumuseţe aparte, de importante realizări şi pe care, din câte ştim, profesorul şi-ar fi dorit s-o atingă.

Oricum, Dumitru Pop a fost şi va rămâne una dintre cele mai marcante personalităţi ale folcloristicii şi etnologiei româneşti contemporane, ştiinţe pe care le-a servit cu totală devoţiune de-a lungul câtorva decenii.

Dedicându-se disciplinelor respective, Dumitru Pop şi-a închinat, de fapt, activitatea studierii culturii noastre populare şi, în plan mai larg, spiritualităţii româneşti, contribuind, în felul acesta, la mai buna şi mai dreapta recunoaştere a poporului român. A făcut-o, indirect oarecum, şi prin cele patruzeci de generaţii de studenţi ai săi (câţiva devenind ei înşişi cercetători ai fenomenului folcloric), pe care le-a format în spiritul efortului creator, al muncii oneste, al corectitudinii şi responsabilităţii, al implicării cu toate forţele în promovarea Binelui şi Frumosului.

Dumitru Pop s-a născut la 18 martie 1927, în localitatea Băseşti, judeţul Maramureş. Studiile elementare, secundare şi liceale le face în satul natal, la Iaşi (1939–1945) şi Carei (1945–1947). Pe cele universitare le finalizează la Cluj, încheindu-le strălucit în 1951, avându-i profesori, printre alţii, pe Dumitru Popovici, Ion Breazu, Ştefan Paşca şi Iosif Pervain. După absolvirea facultăţii este reţinut în învăţământul superior. Va parcurge cu deosebit succes toate treptele carierei universitare, fiind, pe rând, asistent (1951–1952), lector (1952–1962), conferenţiar (1962–1970), profesor (1970–1992) şi profesor consultant (1992–2006) la Catedra de literatură română comparată şi teoria literaturii a Facultăţii de Litere de la Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.

Şi-a luat doctoratul în ştiinţe filologice, în anul 1969, la Universitatea din Bucureşti (conducător ştiinţific: Mihai Pop), cu teza *Folcloristica Maramureşului*, iar la scurt timp devine conducător de doctorat, contribuind şi în această postură la pregătirea a numeroşi specialişti în domeniile folcloristicii şi etnologiei.

Încercând să relevăm şi alte dimensiuni ale bogatei activităţi a lui Dumitru Pop, vom menţiona că a fost decan al Facultăţii de Filologie clujene (1968–1976), cercetător ştiinţific principal (1957–1959) şi diriguitor al Institutului de Folclor al

Academiei Române, Filiala Cluj (1966–1969). În anii 1974–1976 a funcționat şi ca director al Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară din Cluj-Napoca, după ce, cu câțiva ani înainte, a fost lector de limbă şi cultură românească la Universitatea din Montpellier (Franța).

Activitatea sa a fost recunoscută pe plan național şi internațional, fiind consemnată elogios în câteva lucrări de sinteză, precum: *Dicționarul folcloriştilor, Dicționarul etnologilor români, Dicționarul general al literaturii române* etc.

Pe lângă cele amintite, se cuvine a fi arătat că regretatul profesor a fost membru în comitetele de redacție ale unor publicații de specialitate prestigioase, precum „Studia U.B.B.", Series Philologia; „Revista de etnografie şi folclor" şi „Anuarul Arhivei de Folclor" din Cluj-Napoca. El a fost, de asemenea, colaborator constant al unor reviste ştiințifice, culturale şi literare, dintre care mai importante sunt „Anuarul Arhivei de Folclor", serie nouă; „Revista de etnografie şi folclor", „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", „Dacoromania" (Freiburg – Germania), „Folclor literar", „Limbă şi literatură", „Studii şi comunicări de etnologie", „Steaua", „Tribuna", „Cronica", „Familia", „Demos" (Berlin – Germania), „Etnographia" (Ungaria), „Marisia" etc.

Toate cele menționate până aici au fost redate admirabil de către cel pe care îl evocăm acum, în ultima carte, publicată cu un an înaintea trecerii sale la cele veşnice şi intitulată *Martor atent şi modest părtaş la istorie* (Cluj-Napoca, Editura Todesco, 2005). Cititorul acestei cărți realizează încă o dată că avem de a face, în cazul lui Dumitru Pop, cu o personalitate complexă a învățământului românesc, a culturii şi ştiinței româneşti, cu un destin exemplar, pus cu generozitate în slujba unor cauze nobile, a unor idealuri înalte. Avem de-a face cu un om dedicat profesiei celor apropiați lui, cetății (a fost şi cetățean de onoare a municipiului nostru), poporului său, pe care îl prețuia şi-l dorea definitiv angajat şi angrenat pe orbita civilizației moderne. Căci, să nu ne sfiim a o spune, Dumitru Pop a fost un patriot, în sensul cel mai luminos al termenului, cum, din păcate, puțini mai avem în zilele noastre.

Activitatea de cercetător a lui Dumitru Pop este bogată şi diversificată. Ea are atingere cu majoritatea aspectelor culturii populare (tradiționale) şi poate fi ordonată în câteva secțiuni mai cuprinzătoare, printre care teoria generală a folclorului, metodologia cercetării etnologice, categorii şi motive folclorice, istoria folcloristicii, relația literatură orală–literatură scrisă (savantă) etc. Trecem, pe scurt, în revistă aceste secțiuni.

Dumitru Pop a fost un pasionat culegător de folclor. Din câteva mii de piese colecționate singur sau împreună cu studenții în diferite zone etnografico-folclorice româneşti, a publicat o parte în volume colective (*Poezii populare din Sălaj* etc.) ori de sine-stătătoare (*Folclor din Bihor*, 1969 ; *Folclor din zona Codrului*, 1978). Culegerile sale se remarcă printr-o deosebită acuratețe ştiințifică, prin respectarea metodologiei de înregistrare şi a criteriilor de selecție a textelor ş.a.m.d. Criteriile estetic şi documentar sunt cele care decid, în principal, antologarea materialelor.

Ele sunt subordonate principiului reprezentativităţii, aşa încât culegerile sale oferă o imagine reală a repertoriului folcloric din zonele cercetate. O atenţie deosebită este acordată variantelor. O pondere însemnată o au în culegerile lui Dumitru Pop textele legate de obiceiuri.

Studiile care preced culegerile amintite ating statutul unor micromonografii etnofolclorice bine informate şi atent concepute, capabile să reţină specificul zonei şi să-i fixeze acestuia locul în contextul creaţiei populare (a se vedea *Folclor din zona Codrului*, 1978).

Folcloristica Maramureşului (Bucureşti, Editura Minerva, 1971) este primul studiu de anvergură al lui Dumitru Pop. Volumul este alcătuit din două secţiuni. În prima, sunt trecute în revistă preocupările pentru folclorul maramureşean (culegeri, deschideri teoretice şi metodologice, direcţii, etape etc.). Cea de-a doua ordonează textele publicate în reviste şi ziare mai puţin accesibile cititorului.

Volumul reprezintă o contribuţie remarcabilă de istorie a folcloristicii, Dumitru Pop fiind convins că asemenea cercetări sunt necesare şi utile pentru realizarea unor sinteze viitoare, cu adevărat ştiinţifice, referitoare la preocupările legate de studiul culturii noastre populare.

Următorul volum, intitulat *Obiceiuri agrare în tradiţia populară românească* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989), înmănunchează şase studii distincte: *Între obiceiurile calendaristice şi cele legate de vârsta omului*, *Pluguşorul – sinteză folclorică românească, Paparuda, Caloianul, Drăgaica, Imagini de colindă în cântecul ceremonial de secere*. Pe lângă obiectivele ştiinţifice urmărite, Dumitru Pop îşi propune să demonstreze vechimea agriculturii ca ocupaţie principală la români, precum şi permanenţa satului românesc, înţelese ambele ca însemne ale continuităţii de ordin etnic. Fiecare studiu reprezintă o contribuţie importantă la elucidarea fenomenelor etnoculturale urmărite. Întemeindu-se pe o solidă bibliografie, pe întregul corpus de variante, pe informaţii şi documente de teren relevante, Dumitru Pop procedează la examinarea minuţioasă a faptelor supuse observaţiei. Intenţia sa este de a propune puncte de vedere noi, bazate pe o lectură adâncită a realităţii folclorice, diferită de cea a cercetării anterioare. În cazul Drăgaicei, de exemplu, autorul realizează prima încercare de monografiere a obiceiului din literatura românească de specialitate.

Cât priveşte metodologia utilizată, Dumitru Pop este interesat, ca pretutindeni în scrierile sale, de „originile", de „formele primare", de geneza fenomenelor abordate. Acestea sunt raportate la alte „rituri arhaice", la nivelurile de mentalitate care le-au generat etc. Sunt urmărite stadiile de evoluţie a ritului ori a întregului obicei, seriile tipologice, recuzita rituală şi ceremonială, textele de ilustrare, mutaţiile intervenite în mentalul colectivităţilor folcloric-tradiţionale. Nu lipseşte nici perspectiva comparativă (context sud-est european etc.), pentru a semnala elementele de poligeneză ori de conculturaţie ş.a.m.d.

Studiile din volumele publicate relativ recent (*Cercetări de folclor românesc, Studii de istoria folcloristicii româneşti*, ca şi altele câteva încă necuprinse între

coperțile unei cărți), se caracterizează printr-o extraordinar de amplă paletă tematică, evidențiind și ele varietatea preocupărilor științifice ale lui Dumitru Pop. Dintre acestea sunt de consemnat câteva, de dată recentă, în care autorul discută, nu o dată polemic, chestiuni esențiale ale culturii și literaturii noastre orale, venind, de fiecare dată, cu perspective interpretative interesante, cu puncte de vedere incitante. Așa sunt: *Codrul, motiv poetic fundamental în folclorul și literatura noastră națională, Temeiuri creștine în geneza și evoluția culturii populare românești, Miorița și filosofia morții, Mit, istoric și sentiment în balada „Meșterul Manole”*.

Dumitru Pop se simțea implicat în tot ceea ce ținea de soarta disciplinelor etnologico-antropologice în actualitate. *Coordonate ale culturii populare românești* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004) exprimă clar o asemenea atitudine. Regretatul profesor insistă aici asupra câtorva dintre rosturile etnologiei în contemporaneitatea modernă, având certitudinea că acestea sunt și vor fi reale chiar și în condițiile globalizării de ordin cultural. Misiunea etnologiei, crede Dumitru Pop, nu s-a încheiat, ci, dimpotrivă, ea devine tot mai importantă. Căci, pe fondul discuțiilor referitoare la definirea conceptelor de identitate și/sau alteritate, etnologia este „singura în stare să deschidă larg porțile înțelegerii și împăcării dintre oameni, promovând un spirit, acela al unității și echilibrului dintre diversitate și universalitate. (A se vedea și Iordan Datcu, *Dicționarul etnografilor români*, ediția a III-a revăzută și mult adăugită, București, Editura Saeculum I. O., 2006, p. 720.)

Ne despărțim, la capătul acestor însemnări, de un admirabil dascăl și cercetător într-ale folcloristicii și etnologiei, în sensul cel mai generos al cuvântului, de un om înzestrat cu ceea ce numim în mod curent simț de răspundere, care și-a făcut din plin, de-a lungul întregii sale vieți, datoria.

Prin dispariția profesorului Dumitru Pop, învățământul nostru universitar, știința românească suferă o mare și grea pierdere.

ION ȘEULEANU
Universitatea „Babeș-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31